

Zasady postępowania ze zwierzyną w sytuacjach nieuregulowanych w ustawie Prawo łowieckie.

1. Wypadki komunikacyjne skutkujące zabiciem zwierzęcia łownego.

W Polsce nieznaną jest ilość kolizji drogowych w wyniku których ginie zwierzyna. Można przyjąć, że obok pozyskania łowieckiego jest to drugi w kolejności czynnik antropogeniczny, powodujący śmiertelność w tej grupie zwierząt.

Zwłoki zwierząt zabitych w wyniku wypadków drogowych są w świetle przepisów odpadem, którego usunięcie i utylizacja należy do zarządcy drogi.

Obowiązek ten wynika z:

- ustawy z dnia 13 września 1996 r. o utrzymaniu czystości i porządku w gminie,
- ustawy z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych,
- ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu i zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi.

Zgodnie z ustawą z dnia 21 marca 1985 r. o drogach publicznych zarządcami dróg są:

- Generalny Dyrektor Dróg Krajowych i Autostrad – dla stanowiących własność Skarbu Państwa dróg krajowych;
- Zarząd województwa – dla stanowiących własność województwa dróg wojewódzkich;
- Zarząd powiatu – dla stanowiących własność powiatu dróg powiatowych, z zastrzeżeniem, że w granicach miast na prawach powiatu, zarządcą wszystkich dróg publicznych, z wyjątkiem autostrad i dróg ekspresowych, jest prezydent miasta;
- Wójt (burmistrz, prezydent miasta) – dla stanowiących własność gminy dróg gminnych.

Regulacja ta wskazuje na obowiązek kierującego usunięcia rannego lub martwego zwierzęcia z drogi, jeżeli jego pozostawienie mogłoby zagrozić bezpieczeństwu ruchu lub oznaczenie w sposób widoczny w dzień i w nocy.

2. Wypadki komunikacyjne lub inne zajścia skutkujące śmiertelnym zranieniem zwierzyny – wówczas gdy zachodzi konieczność jej bezzwłocznego uśmiercenia.

Możliwość podjęcia takiego działania wynika z przepisów ustawy z dnia 21 sierpnia 1997 r. o ochronie zwierząt. W myśl przepisów tego aktu prawnego, potrzebę bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia, w celu zakończenia jego cierpień, stwierdza w pierwszej kolejności lekarz weterynarii.

Jeżeli jednak okoliczności nie pozwalają na zasięgnięcie jego opinii, stwierdzenia takiej konieczności może dokonać także:

- członek Polskiego Związku Łowieckiego;
- inspektor organizacji społecznej, której statutowym celem działania jest ochrona zwierząt;
- funkcjonariusz: Policji, straży ochrony kolei, straży gminnej, Straży Granicznej; Państwowej Straży Łowieckiej, Państwowej Straży Rybackiej, strażnik łowiecki;
- Pracownik Służby Leśnej lub Służby Parków Narodowych.

Optymalną metodą jest podanie środka usypiającego przez lekarza weterynarii, natomiast w odniesieniu do zwierząt wolno żyjących, w tym łownych, dopuszczalne jest także użycie broni palnej.

Ustawa o ochronie zwierząt stanowi, że osoba uprawniona do stwierdzenia konieczności bezzwłocznego uśmiercenia zwierzęcia, niebędąca lekarzem weterynarii, (wymieniona powyżej) jest jednocześnie uprawniona do dokonania tego uśmiercenia, o ile będzie posiadała właściwe zezwolenia na posiadanie broni, przy czym nie musi to być broń myśliwska.

3. Pomoc rannej zwierzynie w sytuacji, gdy nie ma potrzeby jej bezzwłocznego uśmiercenia.

Prawo łowieckie w bardzo ograniczonym zakresie reguluje postępowanie z raną lub potrzebującą pomocy zwierzyną. Jedynie art. 9 ustawy upoważnia starostę do wyrażenia zgody na przetrzymywanie zwierzyny, na okres do 6 miesięcy, osobie która weszła w jej posiadanie w wyniku osierocenia, wypadku lub innego uszkodzenia ciała zwierzyny, mając na uwadze potrzebę podjęcia koniecznej opieki i leczenia.

Prowadzenie ośrodka rehabilitacji zwierząt wymaga zezwolenia Generalnego Dyrektora Ochrony Środowiska, którą może uzyskać jedynie wnioskodawca zapewniający warunki leczenia i rehabilitacji zwierząt, odpowiadające potrzebom biologicznym danego gatunku.

W przypadku kolizji drogowej, w której zostało ranne zwierzę, zgodnie z ustawą o ochronie zwierząt, prowadzący pojazd mechaniczny, który potrącił zwierzę, ma obowiązek, w miarę możliwości, zapewnienia pomocy temu zwierzęciu lub zawiadomienia jednej ze służb, o których mowa w tej ustawie.

Obowiązek kierującego usunięcia rannego (lub martwego zwierzęcia) z drogi, jeżeli jego pozostawienie na drodze mogłoby zagrozić bezpieczeństwu ruchu, lub obowiązek oznaczenia zwierzęcia w sposób widoczny w dzień i w nocy, jeżeli jego usunięcie z drogi nie jest możliwe.

Jeżeli ranne zwierzę stanowi zagrożenie dla bezpieczeństwa ruchu drogowego wskazane jest powiadomienie o tym zdarzeniu Policji, do której obowiązków należy czuwanie nad bezpieczeństwem i porządkiem ruchu na drogach.

Ranne zwierzę pozostawione na poboczu stanowi potencjalne zagrożenie dla ruchu drogowego, gdyż może ponownie wejść na drogę. Policja powinna podjąć działania mające na celu udzielenie pomocy rannemu zwierzęciu i bezpieczeństwo.

4. Konflikty ze zwierzyną przebywającą poza terenem jej naturalnego bytowania, szczególnie na terenach zurbanizowanych, w tym ze stwarzającą zagrożenie dla ludzi.

Właściwym aktem prawnym, który reguluje sposób postępowania w razie incydentalnego zabłąkania się albo zasiedlania terenów miejskich przez zwierzynę jest ustawa o samorządzie gminnym.

Unormowania zawarte w tej ustawie stanowią, że zadania własne gminy obejmują w szczególności sprawy porządku publicznego i bezpieczeństwa obywateli.

Przebywanie dzikich zwierząt w mieście, nieuchronnie powoduje naruszenia porządku publicznego oraz zagrożenie bezpieczeństwa obywateli. Wyrazem tego są przypadki niszczenia przez zwierzynę mienia.

Działania te mogą polegać m.in. na schwytaniu zwierzęcia i przewiezieniu go w bezpieczne miejsce, przy czym miejsce docelowego wypuszczenia zwierząt łownych powinno zostać określone, zgodnie z normą zawartą w Prawie łowieckim, nakazującą współpracę dzierżawców i zarządców obwodów łowieckich, nadleśniczych i wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) w zakresie spraw związanych z zagospodarowaniem obwodów łowieckich.

Gdy zwierzę łowne jest agresywne i stanowi realne zagrożenie dla ludzi, któremu nie można zapobiec w inny sposób niż poprzez uśpienie i schwytanie, lub nawet zabicie zwierzęcia, w takich okolicznościach należy kierować się uregulowaniami zawartymi w ustawie o ochronie zwierząt, dopuszczającymi zabicie takiego osobnika w przypadku, gdy stanowi on bezpośrednie zagrożenie dla ludzi lub innych zwierząt.

W coraz powszechniejszych sytuacjach stałego przebywania zwierząt łownych na terenach zurbanizowanych, władze lokalne mogą przeciwdziałać temu zjawisku w oparciu o przepisy Prawa łowieckiego mówiące o możliwości odłowu lub odstrzału redukcyjnego zwierzyny w wypadkach szczególnego zagrożenia prawidłowego funkcjonowania obiektów produkcyjnych i użyteczności publicznej. Podjęcie decyzji w tym zakresie należy do starosty.

Decyzja o redukcji populacji leży w kompetencjach sejmiku województwa. W przypadku gdy zwierzęta stanowią nadzwyczajne zagrożenie dla życia, zdrowia lub gospodarki człowieka, w tym gospodarki łowieckiej, dopuszcza się podjęcie działań mających na celu ograniczenie populacji tych zwierząt.

Sejmik województwa, po zasięgnięciu opinii regionalnej rady ochrony przyrody, organizacji społecznej, której statutowym celem jest ochrona zwierząt, oraz Polskiego Związku Łowieckiego – zobowiązany jest do wydania stosownej uchwały, określającej miejsce, warunki, czas i sposoby ograniczenia populacji zwierząt.

5. Postępowanie ze zwłokami padłej lub uśmierconej zwierzyny.

Ustawa o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi nakłada na właściciela, posiadacza lub zarządzającego nieruchomością obowiązek usuwania z nieruchomości padłych zwierząt.

Ten akt prawny w sposób jednoznaczny nakłada obowiązek usuwania zwłok zwierząt (zarówno domowych, gospodarskich, jak i dzikich) na właściciela, posiadacza lub zarządzającego nieruchomością, na terenie której zwierzę padło.

Uregulowanie, wynikające z prawa europejskiego, dotyczące zwłok zwierząt łownych padłych w środowisku naturalnym (rozporządzenie Parlamentu Europejskiego i Rady (WE) nr 1069/2009 z dnia 21.10.2009). Z przepisów tego rozporządzenia wynika, że zwłoki zwierzyny znajdujące się w miejscu jej naturalnego występowania, należy uznać za element łańcucha pokarmowego i pozostawić w miejscu gdzie zwierzę padło.

Nie istnieje konieczność przekazywania do utylizacji wnętrzności zwierzyny (patrochów).

Ze względu na zagrożenie rozprzestrzenienia się afrykańskiego pomoru świń, każdy przypadek odnalezienia zwłok dzika – niezależnie od lokalizacji – należy zgłaszać służbom weterynaryjnym.

6. Odpowiedzialność za szkody wyrządzone przez zwierzynę – inne niż „szkody łowieckie” będące przedmiotem regulacji zawartych w Prawie łowieckim.

Własność jest prawem rzeczowym i została uregulowana w Kodeksie cywilnym. Art. 140 k.c. stanowi, że w granicach określonych przez ustawy i zasady współżycia społecznego właściciel może, z wyłączeniem innych osób, korzystać z rzeczy zgodnie ze społeczno-gospodarczym przeznaczeniem swego prawa, w szczególności może pobierać pożytki i inne dochody z rzeczy. W tych samych granicach może rozporządzać rzeczą.

Rzeczą w rozumieniu art. 45 k.c. jest tylko przedmiot materialny. W doktrynie przyjmuje się, że „rzeczami są jedynie przedmioty materialne, które stanowią (mogą stanowić) samoistny przedmiot obrotu i stosunków praworzeczowych”. Przymiotu takiego nie posiada zwierzyna w stanie wolnym. Nie podlega ona bowiem władztwu człowieka, a co za tym idzie człowiek nie może nią swobodnie rozporządzać. Tym samym nie można mówić o własności Skarbu Państwa wolno żyjącej zwierzyny jako o własności z wszystkimi przymiotami tego prawa wynikającymi z art. 140 k.c.

Nieuregulowanie kwestii własności zwierzyny prowadziło do wątpliwości, czyją własnością są zwierzęta łowne (właściciela gruntu, na którym przebywają, czy państwa) oraz kto może nimi dysponować. Problemy te mogłyby z kolei skutkować brakiem ochrony zwierzyny przed nadmiernym pozyskaniem.

Przepis o własności zwierząt łownych Skarbu Państwa można traktować przede wszystkim jako środek, który uprawnia państwo do gospodarowania zwierzyną jako dobrem ogólnonarodowym w sposób określony w przepisach Prawa łowieckiego. Zapis ten nie stanowi natomiast podstawy do odpowiedzialności Skarbu Państwa za jakiegokolwiek szkody wyrządzone przez zwierzynę.

Odmierna interpretacja byłaby sprzeczna z wolą ustawodawcy, który kwestię odpowiedzialności Skarbu Państwa za szkody wyrządzone przez zwierzynę uregulował w Prawie łowieckim i ograniczył ją jedynie do odpowiedzialności za szkody w uprawach i płodach rolnych. Nie wyklucza to możliwości dochodzenia odszkodowania na zasadach ogólnych Kodeksu cywilnego.

Warunkiem tej odpowiedzialności jest wykazanie związku przyczynowo skutkowego pomiędzy szkodą a bezprawnym działaniem lub zaniechaniem przy wykonywaniu władzy publicznej. W praktyce, najczęściej występującą sytuacją, są roszczenia poszkodowanych właścicieli samochodów uszkodzonych w wyniku kolizji ze zwierzyną.

Aby roszczenie było skuteczne, poszkodowany musi wykazać związek pomiędzy działaniem (lub zaniechaniem działania) osoby prawnej a faktem, iż zwierzyna znalazła się na drodze w określonym czasie i miejscu – doprowadzając do wypadku.

Dzieje się tak czasem w wyniku organizowania polowań zbiorowych w pobliżu dróg publicznych, prac przy pozyskaniu drewna w lasach a także sprzętu płodów rolnych.

W zdecydowanie przeważającej liczbie zdarzeń, nie da się jednak dowieść takiego związku. Najczęstsze są zatem sytuacje, w których odpowiedzialności za szkody wyrządzone przez zwierzynę nie będzie ponosił żaden organ.

Zasady postępowania ze zwierzyną uregulowane są w wielu aktach prawnych. Znajomość przyjętych w nich rozwiązań przez pracowników urzędów administracji rządowej i samorządowej różnych szczebli, administracji Lasów Państwowych, służb mundurowych i myśliwych niezbędna jest dla sprawnego reagowania w sytuacjach konfliktowych na styku człowiek-zwierzyna.

Należy przypuszczać, że w najbliższych latach nie zmniejszy się presja zwierzyny na tereny gęsto zaludnione. Nie należy się także spodziewać zredukowania ilości zdarzeń drogowych z udziałem zwierząt łownych. Tym bardziej, należy uświadamiać społeczeństwu, jakie instytucje są powołane do działania w określonych okolicznościach, tak aby przyspieszyć czas reakcji na zaistniałe zagrożenie i uniknąć sporów kompetencyjnych pomiędzy urzędami.